

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

Etické kodexy ve světle současné tlumočnické praxe

Codes of Ethics in the Light of Current Interpreting Practice

UK FF UTRL 2018

Bc. Markéta Jirkovská

Předmětem předkládané magisterské diplomové práce je tlumočnická etika. Práce je rozdělena do dvou částí. V části teoretické diplomantka nejprve definuje základní pojmy (kapitoly 2 a 3). Kapitulu 4 věnuje diplomantka profesní etice a normám v translatoologii. Srovnává překlad a tlumočení a v závěru kapitoly upozorňuje na to, že vzhledem k různým situačním kontextům „není vždy jednoduché určit, jakými normami se mají tlumočníci řídit a čí očekávání mají naplnit“. V tomto konstatování vidím jedno ze zásadních úskalí celé diplomové práce. V kapitole 5 mapuje diplomantka stav zkoumané problematiky v translatoologii. Na závěr kapitoly 5 upozorňuje na dvě práce, kterými se inspirovala v empirické části – na studii Al-Salmana a DP A. Šveřepové, která dotazníkovým šetřením zkoumala jednání českých překladatelů v eticky problematických situacích. V této kapitole cituje diplomantka několik autorek (Kalina, Haleová, Cartwrightová), které hovoří o potřebě vytvořit specifické příručky pro specifické oblasti tlumočení – konferenční, komunitní, tlumočení do znakové řeči. V kapitole 6 odkazuje diplomantka na rozdíly v kontextu konferenčního tlumočení a kontextech asymetrických (Kalina). Domnívám se, že toto rozlišení je zásadní i pro empirickou část diplomové práce. Kapitola 7 představuje korpus tlumočnických etických kodexů. Pro předkládanou diplomovou práci je zásadní kapitola 8, ve které diplomantka srovnává etické kodexy deseti profesních organizací. Toto srovnání je rozděleno do dvou základních částí: 8.1 Povinnosti tlumočnicků a 8.2 Práva tlumočnicků. Podíváme-li se na povinnosti tlumočnicků, je zřejmé, že kodexy se liší v závislosti na tom, zda se jedná o organizaci výběrovou, tedy takovou, která sdružuje konferenční tlumočníky, nebo o organizaci jiného typu. Kromě povinnosti zachovávat mlčenlivost (8.1.1) je v kodexech výběrových organizací upravena jen povinnost související s tlumočnickými kompetencemi, přípravou a profesním rozvojem (8.1.4) a profesní integrita a kolegialita (8.1.5). Z toho vyplývá, že povinnost tlumočit přesně je u konferenčních tlumočnicků považována za samozřejmost a otázka nestrannosti je nerelevantní, popř. ryze okrajová. I práva tlumočnicků (8.2) jsou upravena jinak u výběrových organizací (ASKOT, AIIC) a u organizací, jejichž členové poskytují své služby v asymetrických kontextech. Např. právo na uspokojivé pracovní podmínky kodex JTP neupravuje, členové ASKOTu jsou „povinni vyžadovat od organizátora splnění pracovních a technických podmínek, které jsou nezbytné pro profesionální úroveň práce“, členové KSTČR „mají právo žádat o vytvoření podmínek“, kodexy ČKTZJ, IAPTI, AUSIT, IMIA toto právo vůbec nezahrnují, zatímco kodex AIIC obsahuje v tomto článku devět konkrétních bodů (8.2.2). Právo na spravedlivou odměnu (8.2.3) kodex ASKOTu vůbec neupravuje, kodexy JTP a ČKTZJ hovoří o tom, že tlumočnick převádí smysl výpovědi za úplaty, v kodexu KST ČR je zmíněno soudní právo procesní, kterým se řídí vyplácení tlumočeného, kodex AIIC v článku 4 ponechává právo tlumočnickovi určit si výši odměny sám, pokud nepracuje pro organizaci, se kterou má AIIC podepsanou smlouvu o odměnách za odvedenou práci. V článku 5 kodexu AIIC se hovoří o poskytování bezplatných služeb (pro bono), kodex zde opět zdůrazňuje, že služby musí být poskytovány v podmínkách upravených v článku 7 (Working conditions). Zmiňuji tyto rozdíly podrobně, protože se domnívám, že jsou významné i pro interpretaci dat získaných v empirické části. V kapitole 9 si diplomantka klade otázku, zda internetová fóra a skupiny sdružující tlumočníky představují novou generaci etických kodexů. Osobně vnímám úlohu těchto fór spíše jako osvětovou než kodifikační.

Teoretická část je velmi přehledná, dobře strukturovaná a stává se tak východiskem pro část empirickou i pro diskusi o výsledcích vlastního empirického výzkumu. V empirické části (kapitola 10) popisuje diplomantka v úvodních podkapitolách metody a techniky výzkumu (10.1), formuluje výzkumné otázky (10.2), popisuje průběh výzkumu (10.3) a části dotazníku (10.4). Dotazník obsahuje čtyři části – osm segmentačních otázek, osm modelových situací, jedenáct škálových otázek a patnáct polouzavřených a otevřených otázek. Hlavní úskalí této DP lze nejlépe ukázat na modelových situacích. Modelová situace 1 – jedná se o situaci, se kterou se nejspíš setká tlumočnická komunita, případně soudní. Naopak je nepravděpodobné, že podobnou modelovou situaci bude řešit tlumočnická konferenční nebo tlumočnická do znakového jazyka. Modelová situace 2 je přímo určena soudním tlumočnickům, je však pravděpodobné, že v podobné situaci se může ocitnout i tlumočnická komunita. Jak jsem uvedla výše, otázka nestrannosti není v kodexech organizací sdružujících konferenční tlumočnický vůbec upravena. Modelová situace 3 nespecifikuje, o jaký typ tlumočení se jedná (konsekutivní, simultánní). Tato situace se zaměřuje na možný střet autonomní morálky a etiky závazku (str.95). Řada respondentů nepovažuje tuto situaci za reálnou, jiní upozorňují na to, že by tlumočnická před přijetím zakázky měli vědět, o jaké publikum se jedná a rozhodnutí, zda tlumočit či ne, by mělo padnout dříve, než se tlumočnická zaváže danou zakázku přijmout. Modelová situace 4 naznačuje, že se jedná o tlumočení konsekutivní, popř. chuchotage. Při terapeutických sezeních je princip mlčenlivosti považován za tak zásadní, že i tato situace se mi zdá být nereálná. Modelová situace 5 je opět typicky asymetrická a konferenční tlumočnická ji s největší pravděpodobností nebude řešit. Otázka spravedlivé odměny (MS 6) vyžaduje vysvětlení, co rozumíme spravedlivou odměnou (typická je v této souvislosti odpověď tlumočnicků do znakového jazyka). Modelová situace 7 je opět příklad asymetrického kontextu, zde spíše překvapí reakce 19 z 54 respondentů, kteří by „rasistické/hanlivé narážky vynechalo, zmírnilo nebo by se distancovalo od řečníka“ (str. 109). Tato situace by vyžadovala delší diskusi. Modelová situace 8 – jedná se o situaci typickou pro konferenční tlumočení. Její řešení bude záviset na tom, pracuje-li tlumočnická přes agenturu, má-li přímý kontakt na řečníky atd.. V Diskuzi (10.6) dochází diplomantka k závěru, „že by pro další výzkum bylo zajímavé srovnávat přístup k etickým zásadám v závislosti na typu pracovního poměru respondentů (tlumočnická na volné noze/tlumočnická, kteří pracují pro agenturu/interní tlumočnická)“. Domnívám se, že podobný výzkum by měl větší vypovídací hodnotu, kdyby se srovnávali konferenční tlumočnická – bez ohledu na to, jestli pracují na volné noze nebo pro agenturu (ostatně se domnívám, že mezi těmito skupinami není zásadní rozdíl, většina tlumočnicků na volné noze pracuje jistě i přes agenturu) – jako jedna skupina a tlumočnická pracující v asymetrických kontextech jako skupina druhá (např. tlumočnická napojení na organizaci META o.p.s.). Dále diplomantka připouští, „Z hlediska zpracování výsledků výzkumu se jako nejproblematictější ukázaly modelové situace.... Při klasifikaci odpovědí jsme tedy museli přistoupit k určitému zobecnění a získaná data je nutné brát spíš orientačně.“ Po formální stránce je diplomová práce velmi přehledná, dobře strukturovaná. V práci se sice vyskytují překlepy a v Seznamu použitých zdrojů nejsou někteří autoři uvedeni (Šmajš, Binka, Rolný – str. 12, Rudvin – str.14)., přesto ji hodnotím jako zdařilou. Seznam literatury svědčí o tom, že se diplomantka dobře orientuje v dané problematice. Diplomantka prokázala snahu dostat úkolu, který si stanovila. Její práce jistě poslouží všem, kteří budou v budoucnosti podobné průzkumy provádět.

Diplomovou práci Markéty Jirkovské doporučuji k obhajobě, v jejímž průběhu očekávám, že diplomantka bude reagovat na všechny otázky k diskusi. Hodnotím ji mezi stupněm *výborně a velmi dobře*.

V Praze dne 19.1.2019

Jana REJŠKOVÁ